

Основи організації шкільного хору

У статті висвітлені основи організації шкільного хору, як однієї з наймасовіших форм позакласної роботи в загальноосвітній школі, проаналізовано особливості вокально-хорової роботи з дитячим хоровим колективом. Описуються етапи роботи хорового колективу: розспівка, робота над звуком, поставою, інтонацією, строєм, ансамблем, дикцією, відпрацюванні різних технічних деталей (ритмом, динамічними відтінками, фразуванням, технікою дихання тощо). Автором статті аналізуються особливості роботи з хоровим колективом дітей молодшого шкільного віку, специфіка підбору хорового репертуару для дітей різних вікових груп й доводиться, що позакласна робота набуває особливого значення, оскільки вона організовує велику кількість учнів і є безпосереднім продовженням класної роботи, сприяє творчій активності та розвитку музичних здібностей кожного з учнів зокрема.

Ключові слова: дитячий хор, школярі, позакласна робота, керівник шкільного хору, вокально-хорова робота, інтонування.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним з основних компонентів музично-естетичного виховання школярів є вокально-хорова робота. Саме хоровий спів є найбільш масовою формою залучення школярів до позакласної діяльності та основою на якій ґрунтується та розвивається музична культура нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... Велика кількість видатних диригентів-виконавців, методистів, педагогів, діячів культури звертались до питання хорового співу, зокрема дитячого. Серед них праці Л.Апраксині, Г.Безбородова, Н.Гладкої, О.Дмитрієва, Д.Кабалевського, М.Леонтовича, Н.Тевлина, Л.Черноіваненко та багатьох інших. Однак тема вокально-хорового виховання молодших школярів настільки важлива для формування всієї музичної культури дитини в цілому, що її висвітленням можна займатися нескінченно довго і все одно залишатимуться прогалини.

Мета статті – обґрунтувати теоретичні основи організації шкільного хору та особливості формування вокально-хорових навичок у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Музично-естетичне виховання в школі не може обмежуватись лише уроками музики. Воно знаходить своє продовження у позакласній роботі, яка відкриває перед школярами можливість поглиблено займатись тим, що їх цікавить. Вчитель, займаючись з зацікавленими дітьми, має можливість залучати їх до музики, формувати творчу активність, спроможний виявити індивідуальні здібності й інтереси школярів. Добре організована позакласна робота в школі – культурне обличчя школи. Домогтися якісної позакласної музичної роботи в школі можливо лише при умові, якщо питання музичного виховання стане завданням усіх класних керівників та дирекції школи.

Позакласна робота у сучасній школі набуває особливого значення, вона організовує велику кількість учнів і стає масовою, є безпосереднім продовженням класної роботи, сприяє творчій активності та розвитку музичних здібностей кожного з учнів зокрема.

Одна з дієвих форм активізації творчої діяльності школярів є шкільні хорові гуртки. Вони організовуються вчителем музики з урахуванням вікових особливостей дітей. Це дає можливість підібрати доступний та цікавий репертуар для кожної вікової групи. В початковій школі можливо організувати такі хори: підготовча хорова група учнів 1-х класів, хор учнів 1 і 2 класів, хор учнів 3 і 4 класів та хор 2-4 класів.

В процесі організації хорового колективу необхідно демонструвати кращі зразки хорового репертуару як у запису, так і в живому виконанні, вести роз'яснювальну роботу про користь відвідування хорового гуртка учнями школи. Практика показує, що для залучення учнів до хорового мистецтва найкращою агітацією являються колективні відвідування театрів, концертів співаків, кращих хорових колективів, особливо дитячих. Обов'язково слід пояснювати дітям, що всі результати в музичному виконанні досягаються завдяки активній і старанній праці. Потрібно переконувати їх, що тільки той, хто глибоко любить музику і здатен активно працювати для досягнення поставленої мети, може отримати хороші результати. Від цього залежить можливість створити хоровий колектив, який зуміє зайняти ведуче місце в музичному житті школи.

Не менш важливим фактором є зацікавлення керівництва школи у організації діяльності хорових колективів, тобто зручне приміщення для репетицій хору, якісний музичний інструмент, аудиторію для виступів колективу

В процесі організації хорового колективу важливо привернути увагу тих дітей, які мають музичні здібності та особливо дітей з хорошими голосами. При прийомі у хоровий колектив учитель повинен попросити заспівати знайому пісеньку без супроводу інструменту. Далі потрібно перевірити пам'ять та ритмічність дитини. Але не всі ці принципи організації хору легко здійснити. В окремих випадках зустрічаються невідповідність між музичними здібностями дитини і його бажанням співати в хорі, або навпаки, дитина з гарними даними не має бажання співати в хорі.

Є діти які мають недостатній музичний слух, нечисто інтонують, при цьому порушують хорівий стрій, але хочуть займатись у хорі. В такому випадку можна створити допоміжну групу з таких учнів де буде проводитись робота по подоланню цих недоліків. Якщо під час занять дитина розвине музичний слух до необхідного рівня, то її можна перевести до хорового колективу.

Таким чином, набір дітей в хорівий колектив є особливим етапом залучення дітей до прекрасного й великим поштовхом для розвитку естетичного смаку.

Вокальне виховання у хорі – найважливіша частина всієї хорової роботи з дітьми. Основна умова цілеспрямованої правильної постановки вокального виховання – підготовленість керівника для занять співом з молодшими школярами. Ідеальним варіантом стає той випадок, коли хормейстер сам володіє гарним голосом, тоді вся робота будеться на власних показах, що проводиться хормейстером. Але й інші форми роботи дозволяють успішно вирішувати питання вокального виховання. Шляхом порівняння хорових голосів вибираються кращі зразки для показу. У кожному хорі є діти, від природи правильно співаючі, з красивим тембром і правильним звукоутворенням. Систематично застосовуючи поряд з колективною вокальною роботою індивідуальний підхід до хористів, педагог постійно стежить за вокальним розвитком кожного з них. Але навіть при самій правильній постановці вокальної роботи вона приносить різні результати для хористів. Ми знаємо, що як немає двох зовні однакових людей, так немає і двох однакових голосових апаратів.

Відомо, що величезне значення в процесі оволодіння будь-яким матеріалом займає увага. Виховання вокально-хорових навичок вимагає від хористів постійної уваги, а значить інтересу і працьовитості. Співу, як будь-якому мистецтву, необхідно вчитися терпляче і наполегливо.

Вокальна робота в дитячому хорі має свою специфіку в порівнянні з роботою в дорослому хорі. Ця специфіка обумовлена, перш за все, тим, що дитячий організм на відміну від дорослого знаходиться в постійному розвитку, а, отже, зміні. Багаторічною практикою доведено, що співати у дитячому віці не тільки не шкідливо, але й корисно. Мова йде про спів, правильний у вокальному відношенні, що можливий при дотриманні певних принципів, він сприяє розвитку голосових зв'язок, дихального і артикуляційного апаратів і навіть зміцнює здоров'я дітей.

Хорова репетиція завжди починається з розспівки. Кожна вибрана керівником розспівка повинна мати мету для відпрацювання певних хорових навичок. Розспівування хору може відбуватися як за спеціальними вправами, так і з елементами, взятими з пісень які розучуються. І ті й інші служать одній меті – оволодіти вокально-хоровими навичками. При цьому робота керівника хору є не лише в тому, щоб навчити дітей незнайомим прийомам співу, але й відучити їх від недоліків з якими вони прийшли в хор.

Слід постійно звертати увагу на правильну поставу дітей під час співу, тобто, діти повинні стояти або сидіти рівно, тримаючи голову прямо, а плечі вільно.

Наступний етап – робота над звуком. Особливістю молодшого шкільного хору є обмежений діапазон голосів, приблизно від „до” першої октави до „до”, „ре” другої октави, тому й немає чіткого розподілу на хорові партії. В середній та старшій віковій групі голоси дітей розподіляються на високі (сопрано або дискант) та низькі (альт). Однак сопрано середньої вікової групи мають менший діапазон голосу, меншу силу звучання та тембральну забарвленість ніж сопрано старшого хору. Відповідно й альти в середній віковій групі не мають повноцінного грудного регістру та менш потужні за силою звучання. Так, діапазон сопранової партії в середній віковій групі становить від „до”, „ре” першої октави до „фа” другої октави, а діапазон альтової групи від „ля” малої октави до „ре” другої октави.

Одна із характерних недоліків – спів у ніс. Для ліквідування цього недоліку потрібно перш за все вимагати активного співу, при цьому активно дихати та правильно направляти звук через добре відкритий рот – на зуби.

Робота над чистотою і точністю інтонування у співі - одна з умов збереження ладу. Чистоті інтонації сприяє чітке усвідомлення почуття „ладу”. Виховати ладове сприйняття можна через освоєння понять „мажор” і „мінор”, включення до розспівування різних звукорядів, головних ступенів ладу, зіставлення мажорних та мінорних послідовностей, спів а capella. Для хорового співу також важливий „ансамбль”, тобто, єдність, врівноваженість в тексті, мелодії, ритмі, динаміці; тому для хорового виконання необхідні однаковість і узгодженість у характері звукоутворення, вимови, дихання.

При роботі над чистотою інтонації потрібно взяти за основу розвиток слуху дитини через вміння слухати себе, оцінювати і виправляти свою інтонацію. Для розвитку цієї здібності корисно працювати без музичного супроводу і на невеликому звучанні, тому що голосний спів часто не дає співакові можливість оцінити і регулювати висоту звучання. Навчити цьому педагог може шляхом показу чистого інтонування мелодії. Допоможе й показ помилок, які діти зробили при співі. Робота над чистотою інтонування проходить успішно тоді, коли педагог вимагає від учнів слухати себе. Дітям, які інтонують гірше інших, потрібно сказати щоб співали тихіше, прислухаючись до співу дітей, які інтонують чисто.

Для роботи над чистотою строю, крім уміння чути себе, потрібно розвивати вміння слухати своїх сусідів по партії, співаючи в унісон, а також чути інші партії. Не можна дітям дозволяти співати дуже голосно, перекикуючи інших, або закривати вуха щоб не збитись зі своєї мелодії.

В більшості випадків багато дітей мають погану дикцію. Вони мляво рухають губами, не змінюють положення роту при співі, нерозбірливо вимовляють приголосні. У відпрацюванні чіткої дикції велике значення має активна артикуляція. У розспівці хору необхідно включати вправи на формування окремих голосних. Мета

вправ – по-перше, загальна активізація артикуляційного апарату і по-друге, відпрацювання єдиних прийомів звукоутворення, що є однією з основ хорового ансамблю.

Робота над голосними проходить паралельно. Вправи співаються на склади, які починаються з приголосної, так як правильна вимова приголосного звуку потребує від виконавця зусиль, які впливають на активізацію процесу співу взагалі. Особливу увагу слід звернути на яскраву і одночасну вимову слів при співі, тренуючи дітей на спеціально відібраних вправах і на прикладах з вивчених пісень.

Досягаючи строю і виразного звучання, педагог повинен пояснити, що виконання пісень не справлять враження на глядача, якщо почуття дітей не відіб'ються на їх обличчях. Потрібно мати на увазі, що багато дітей не вміють показувати характер твору, тому педагог повинен цю навичку відпрацьовувати на рівні зі всіма іншими.

Потрібно враховувати, що хорові заняття проводяться після уроків і діти відповідно можуть бути стомленими. Необхідно продумати обсяг роботи, її послідовність, давати можливість перепочинку голосових апаратів.

Після проведених розспівок починається робота безпосередньо над творами, які вивчаються. Вона заключається у відпрацюванні різних технічних деталей (чистотою інтонування, чіткою дикцією, ритмом, динамічними відтінками, фразуванням тощо). Головним завданням молодшого хору (1-4 класи), який характеризується обмеженим голосовим діапазоном, є вироблення унісонного звучання хору, засвоєння диригентських жестів та реакція на них (увага, дихання, зняття, фермата, піано, форте, крещендо, димінундо тощо).

Методи вокально-хорової роботи в дитячому колективі цілком спираються на відповідні методи професійного навчання співу, які в застосуванні до дітей набувають особливої специфіки. Особливу увагу в процесі такої роботи треба звертати на якість дитячого звуку. Краса дитячого співу, його забарвленість здебільшого залежать від того, яким звуком співають діти. Якість, до якої прагне керівник хорового колективу – це так зване „головне звучання”, що надає співу дзвінкості і світлості.

Педагог повинен навчити дітей опановувати технікою дихання - безшумний короткий вдих, опора дихання і поступове його витрачання. Вміння взяти дихання перед початком фрази, утримати його і рівномірно витрачати – в цьому полягає основа звучного, красивого плавного співу. Нерідко діти беруть дихання шумно, іноді судорожно, поривчасто, піднімаючи плечі. Деякі учні беруть дихання і тут же роблять видих ще до того, як починають співати, або ж на кінець першого звуку.

На більш пізніх етапах навчання слід опанувати техніку ланцюгового дихання. Диханню навчаються поступово, тому на початковому етапі навчання у репертуар потрібно включати пісні з короткими фразами з останньою довгою нотою, або фразами які розділені паузами. Далі вводяться пісні з більш тривалими фразами. Необхідно пояснювати учням, що характер дихання в піснях різного руху й настрою не однаковий. Для роботи над розвитком дихання найкраще підходять народні пісні.

В процесі роботи з хоровим колективом педагог постійно слідкує за успіхами кожного із членів колективу. Форма перевірки може бути різною: під час репетиції, після неї, але при цьому необхідно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини.

З найбільш обдарованими дітьми також потрібно вести індивідуальну роботу, яка буде сприяти подальшому їх росту. Перш за все, їм потрібно доручати сольні заспіви у хорових творах. Заспіви можуть бути виконанні і групою солістів, що особливо часто використовується у хорі молодшого шкільного віку, де досвід співаючих не достатній для сольного виконання.

Висновки. Отже, за допомогою правильного підходу та продуманої системи роботи керівник в змозі залучити дітей до позакласної роботи у школі, організувати дитячий хоровий колектив, навчити дітей відчувати красу хорового звучання, використовуючи при цьому різноманітні методи і прийоми, що сприяють вдосконаленню вокально-хорової роботи з дітьми певних вікових груп.

Список використаних джерел та літератури:

1. Хлебнікова Л. Методика хорового співу у початковій школі / Л.Хлебнікова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 216с.
2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbur.gov.ua/portal
3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: ukrefs.com.ua/102918 – Formirovanie-vokal.

Аннотація Н.А.Олійник

Основы организации школьного хора

В статье освещены основы организации школьного хора, как одной из массовых форм внешкольной работы в общеобразовательной школе, проанализировано особенности вокально-хоровой работы с детским хоровым коллективом. Описываются этапы работы хорового коллектива: распевка, работа над звуком, позицией, интонацией, строем, ансамблем, дикцией, отработка разных технических деталей (ритма, динамических оттенков, фразировкой, техникой дыхания и т.д.). Автором статьи анализируется особенность работы с хоровым коллективом детей младшего школьного возраста, специфика подбора хорового репертуара для детей разных возрастных групп и доказывается, что внеклассная работа

приобретает особенного значения, потому что она организывает большое количество учеников и является непосредственным продолжением классной работы, способствует активности и развитию музыкальных способностей каждого ученика.

Ключевые слова: детский хор, школьники, внеклассная работа, руководитель школьного хора, вокально-хоровая работа, интонирование.

Summary

N.A.Oliinyk

The Bases of School Chorus Organization

The article outlines the bases of school chorus organization as one of the mass forms of extracurricular activities in secondary school, the peculiarities of vocal and choral work with children's chorus are analyzed. The stages of work of the chorus: singing warm-up, work on the sound, position, intonation, pitch, ensemble, diction, practicing of different technical details (rhythm, dynamic tinges, observation of the phrasing, technique of breathing, etc.) are described. The author of the article analyzes the peculiarities of work with children's chorus of pupils of primary school age, specific character of selection of the repertoire for children of different age groups. The author proves that extracurricular activities becomes of peculiar importance because it organizes great number of pupils and it is immediate continuation of school activities, it favours activity and development of music abilities of every pupil.

Key Words: children's chorus, schoolchildren, extracurricular activities, school chorus director, vocal and choral work, intonation.

УДК 37.036:7.011 (045)

Омелянчук І.О.

викладач кафедри теорії та

методики музичного мистецтва

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

(м.Хмельницький)

Мистецтво як засіб естетичного розвитку особистості

В даній статті йдеться про значення мистецтва у формуванні цілісної особистості, творчо розвиненої індивідуальності, діючої за законами краси, аналізується естетичний розвиток особистості, як процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості. Автор обгрунтовує, що естетичний розвиток має на меті формування естетичної культури особистості — своєрідного сплаву особистісних якостей, які обумовлюють критерії оцінювання прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власній творчості. Виховання красою формує не тільки естетико-ціннісну орієнтацію особистості, а й розвиває здатність до творчості, до створення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, побуті, у вчинках і поведінці та, звичайно, у мистецтві, тому важливо усвідомити значення мистецтва у естетичному розвитку особистості.

Ключові слова: мистецтво, художній образ, творчість, естетичний розвиток.

Постановка проблеми у загальному викладі... Соціальне оновлення, що відбувається в Україні, передбачає активізацію духовного потенціалу народу, що реалізується в естетичній культурі. Естетичний розвиток є однією з важливих складових гармонійного виховання особистості, забезпечення взаємодії з навколишнім середовищем. Почуття прекрасного несе радість і оптимізм, духовно збагачує людину, спонукає до навчання, натхненної праці й творчого пошуку. Важливість такого виховання підкреслюється в Національній доктрині освіти України і є одним із пріоритетних напрямів розбудови і вдосконалення системи неперервної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... Проблемам естетичного розвитку особистості присвячені роботи естетів, психологів, педагогів. В естетико-педагогічному аспекті її досліджували М.Каган, О.Лармін та інші. Питання естетичного розвитку та формування естетичного смаку розкриті у працях М.Кияшенка, А.Зися. Формування естетичної свідомості людини розглядали І.Зязюн, Л.Масол та інші.

Виклад основного матеріалу... Будучи спрямованим на формування творчої особистості, здатної адекватно сприймати прекрасне і потворне, наділеної чуттям міри у творенні художніх цінностей, естетичне виховання передбачає розвиток почуттєвої сфери особистості, з якою тісно пов'язаний її моральний світ. Сутністю його є естетичний розвиток людини.

Естетичний розвиток особистості — процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості. Естетичний розвиток має на меті формування естетичної культури особистості — своєрідного сплаву особистісних якостей, які обумовлюють критерії її оцінювання прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власній творчості. Під впливом суспільних умов, виховання, взаємодії з прекрасним естетична культура особистості постійно змінюється, в одних випадках збагачуючись, сягаючи висот, в інших — збіднюючись, примітивізуючись.